

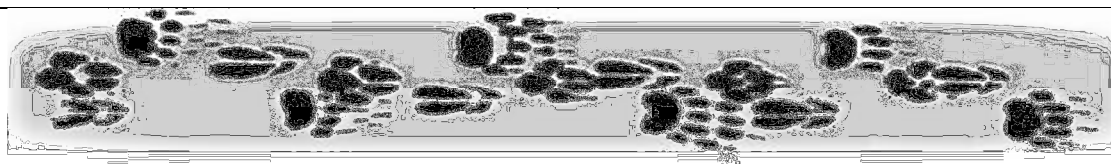
De Wissel

IVN afdeling Eijsden

Dec 2019

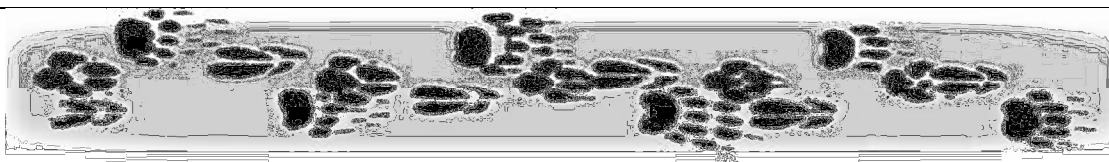
Jaargang 26 nummer 4

ivn natuur
educatie

INHOUD

<i>Inhoud</i>	2
<i>Van De Redactie</i>	3
<i>Van Het Bestuur</i>	3
UITNODIGING: Jaarafsluiting 2019	3
Betaling contributie over het jaar 2020	4
Digitalisering (herinnering)	4
<i>Viskes vange (27)</i>	4
De Zalm	4
De naam	5
Levenswijze	5
Uitgestorven	5
Oude krantenberichten	6
De toekomst	6
<i>Liège, Luik (4)</i>	7
Eerst die over de Maas zelf.	7
Tweedens de bruggen over de Dérivation	8
Derdens de bruggen over de Ourthe.	8
<i>Bijzondere Waarnemingen</i>	9
<i>Agenda 2019</i>	12
Het “Wandelschema” & “Korte Tour”	12
Programmaoverzicht 2019 Vogelwerkgroep excursies & bijeenkomsten	12
Werkgroep Flora werkgroep (voorheen: Bloeiende Bermen)	12
Cursussen 2019	12
<i>Bijzondere Waarnemingen</i> <i>vervolg van pagina: 6</i>	13
Herfst 2019. Stukje Plesiosaurus in ondergrond Sibbe!	14
Waarnemingen digitaal melden	21
<i>Verslag Natuurwerkdag 2 november 2019</i>	22
<i>Het Bestuur</i>	24

VAN DE REDACTIE

Het jaar zit er alweer bijna op. Sinterklaas is inmiddels alweer naar huis. Rest nog deze "Wissel" nummer 4 om de donkere winterdagen door te komen. Het is er allemaal weer: waarnemingen, visjes (zalm), Luik, enz.

We hopen jullie allen te zien op de jaarafsluiting en wensen alle leden en hun aanhang:

Prettige Feestdagen en de allerbeste wensen voor 2020!!

Veel leesplezier!

PDB

Op de website van IVN Eijsden is regelmatig actueel nieuws te vinden. En, zoals u weet, ook de Wissel wordt daar gepubliceerd (in kleur). (www.ivn.nl/afdeling/eijsden)

VAN HET BESTUUR

UITNODIGING: Jaarafsluiting 2019

Beste leden,

Een jaar vliegt voorbij. En aangezien ook dit jaar weer aan zijn laatste weken bezig is, is het weer tijd voor de traditionele jaarafsluiting van IVN Eijsden.

Het bestuur nodigt jullie allen graag uit om onder het genot van een hapje en een drankje terug te kijken op 2019.

Het voorprogramma zal dit keer bestaan uit een korte lezing door bestuurslid Harry.

Wanneer? Dinsdag 17 dec. 2019
van 20.00u tot ongeveer 22.00u.

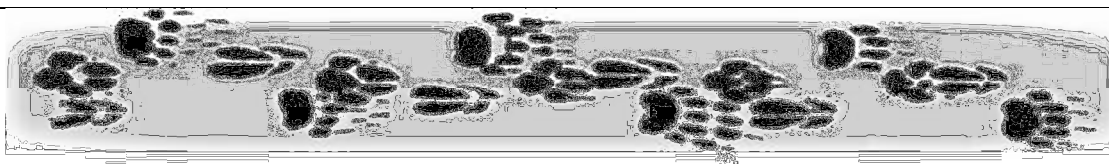
Waar? De Nieuwe Dassenburcht aan de Kampweg te Gronsveld.
(let op: de ingang is aan de Keerderweg, bij Talent)

Graag even aanmelden bij Jacques Piters
(email jacquespiters@hotmail.com).

We hopen jullie allen te zien dinsdag!

Het Bestuur

Betaling contributie over het jaar 2020

Bij dezen het verzoek de contributie voor 2020 te voldoen tussen 1 januari 2020 en 1 februari 2020. Het verschuldigde bedrag is nog steeds 11,50 euro.

Betaling kan als volgt:

1. Contant aan een der bestuursleden.
2. Per eigen overschrijfformulier. (kost geld)
3. Via internet bankieren.

Ons IBAN-nummer is NL05 INGB 0000 927056, ten name van IVN EIJSDEN.

Als de afrekening per 1 februari 2020 binnen is zullen die leden welke nog niet betaald hebben een betaling herinnering ontvangen. Mocht u uw lidmaatschap willen beëindigen dan gaarne z.s.m. bericht aan het bestuur.

Het bestuur

Digitalisering (herinnering)

Indien u uw e-mail adres doorgeeft aan de secretaris kunnen we u ook tussendoor van activiteiten op de hoogte brengen. Ook De Wissel krijgt u dan, in kleur, via email binnen.

Daarom de oproep om indien je voorzien bent van een e-mailadres dit aan onze secretaris Jacques Piters door te geven. Het adres is

jacques_piters@hotmail.com (let op _ streepje tussen jacques en piters!)

Het bestuur

VISKES VANGE (27)

De Zalm

De meesten van ons kennen de Zalm wel als consumptievij. Als er vroeger kermis, Bronk of een communiefeest was ging er vaak zalm uit blik op de koude schotels. Nu, in de tegenwoordige tijd, krijgen we in het eetcafé een moot warme Zalm op het bord, al dan niet gegrild. Of we bereiden thuis zelf stuk-

ken Zalm van de markt of uit de winkel. Dunne plakken gerookte Zalm zijn populair op stokbrood, roggebrood, toast of bij een salade. De Scandinavische gravlax of gravad lax is over de hele wereld bekend.

Dat de Atlantische Zalm bij ons eigenlijk een inheemse vis is, zal ook wel bekend zijn. Pogingen om hem terug te krijgen in de grote rivieren verschijnen

vaak in de nieuwsberichten.

Er is zoveel over deze vis te vertellen, dat voor een aflevering van "Viskes vange" alleen maar een kleine selectie mogelijk is.

De naam

In Nederland spreken we over de Zalm, in Duitsland zegt men "der Lachs", in Frankrijk "le Saumon" (Waaals: "Sâmon"), in Engeland "the Salmon". Het oorspronkelijke Germaanse woord voor deze vis was de voorloper van het Duitse "Lachs" en het Scandinavische "Lax". Deze voorloper is gereconstrueerd als *Lahsa en zou "vis" kunnen betekenen. Op een gegeven moment verschijnt: "Salmo" in de geschreven Latijnse bronnen en in het westelijk deel van Europa, waar de rivieren liggen die uitmonden in de Atlantische Oceaan en Noordzee. Taalonderzoekers denken dat het woord zo iets als "springer" betekent.

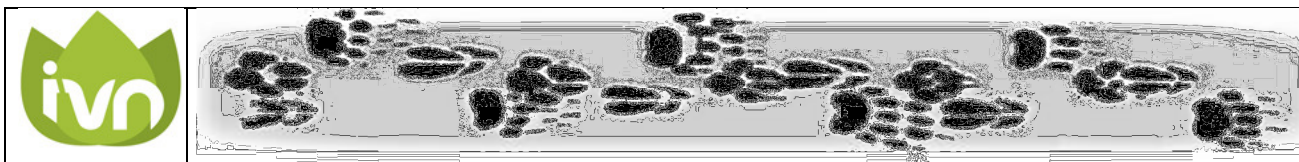
In het Maastrichtse woordenboek vinden we "'nne Zallem" (en ook: "Rienzallem" voor Rijnzalm). Of er een Eijdsense naam of uitspraak heeft bestaan, heb ik in het geheel niet kunnen achterhalen (misschien ook "Zallem", of zo iets als "Zaam" of "Zawm"?).

Levenswijze

Na de geboorte van de jonge Zalmpjes in zoet water wordt het eerste stadium: "parr" genoemd (tot 15cm). De visjes zijn dan nog donker van kleur. Daarna worden de jonge Zalmen "smolt" genoemd en worden ze lichter gekleurd. De smolt-zalmen trekken naar de zee, waar ze volwassen worden. De grote Zalmen (60cm tot 1m) trekken dan weer terug naar de paaigronden in de beken en rivieren. De allergrootste exemplaren kunnen wel 1,5m worden en 30kg zwaar. Ze hebben een blauwgroene rug, lichte flanken en donkere vlekken. Na een verblijf van enkele jaren in de zee trekken de Zalmen vanaf oktober de rivieren en beken op, naar de paaigronden. Daar worden in de grindbanken door het vrouwtje nestkuilen gemaakt. Na de bevruchting van de eieren door het mannetje, worden de kuilen door het mannetje weer met grind toegedekt. Een zeer klein deel van de Zalmen trekt na het paaien terug naar de zee, maar verreweg de meeste exemplaren sterven na de voortplanting. De eitjes zijn groot en doen er 70 tot 200 dagen over om uit te komen. Hierna eten de jonge visjes nog anderhalve maand van hun dooierzak. De jonge Zalmen bevinden zich enkele jaren in het parr-stadium en eten kleine waterdiertjes als vlo-kreeftjes. Daarna gaan de Zalmen vis eten, zoals Bermmpjes en Elritsen, en trekken als smolt naar de zee. Daar worden Spiering, Haring, Makreel, Kabeljauw, kreeften en krabben gegeten.

Uitgestorven

Zalm kwam overvloedig voor en was in bepaalde regio's een echt volksvoedsel.

sel. In gebieden waar de Zalm van ver moest komen was de Zalm echter duurder.

Talloos zijn de verhalen uit de zalmgebieden over advertenties waarin om dienstbodes werd gevraagd en waarin stond dat ze maar één of twee keer per week zalm hoefden te eten. Waar of niet waar, het klinkt wel amusant.

In 1885 werden op de visafslag van het Kralingse Veer nog 104.422 Zalmen aangevoerd. In 1919 zakte de aanvoer al naar 11.272 stuks. Er werd in 1885 zelfs een Zalmtraktaat gesloten tussen Nederland, Duitsland en Zwitserland om te proberen de Zalm te behouden. Daartoe werden ook jonge Zalmpjes uitgezet, die op Rijkskosten werden gekweekt in Gulpen. In Nederland werden trouwens al sinds 1860 Zalmpjes uitgezet. Dit kon echter niet voorkomen dat de Zalm uitstierf. De Zalm was al geruime tijd niet lekker meer. Door de vervuiling kreeg deze een sterke bijmaak (in 1920 werd al gesproken over "Carbolzalm"). Op een gegeven moment stierf zowel de Maas- als de Rijnzalm uit. (Leeuwarder Courant, 30 dec. 1978, Stichting Riviervisserij Heerwaarden).

Oude krantenberichten

In "Uit Eijdsens Verleden" nr. 70 citeert Nico Duijkers een bericht uit de Limburger Koerier van 4 februari 1893: *"Door zekeren D. te Hoog-Caestert werd dezer dagen in de Berwine een zalm gevangen die 7 K.G. woog. De gelukkige visscher deed zijn kostelijke vangst van de hand voor 18 frs."* Tot zover het bericht. Deze Zalm moet een zogenaamde "Winterzalm" zijn geweest. De Zalm die in juli en augustus werd gevangen werd "Zomerzalm" of "Sint Jacobszalm" genoemd.

De toekomst

De Zalm stierf bij ons uit door allerlei bekende oorzaken. Watervervuiling, de aanleg van stuwen, baggeren en ga zo maar door. Mogelijk is er ook sprake geweest van overbevissing. Met moderne vangsttechnieken kon een rivier namelijk over de hele breedte en diepte worden afgevist.

Tegenwoordig is men in diverse Europese landen bezig met Zalmprojecten, waarmee men de vis weer terug wil krijgen in de rivieren. Maatregelen zijn onder meer de aanleg van vispassages, herstel van grindbanken en de verbetering van de waterkwaliteit. Ook worden grote aantallen gekweekte Zalmpjes uitgezet in de bovenstroomse gebieden. Het is zelfs mogelijk de vissen van een zendertje te voorzien, zodat er onderzocht kan worden waar deze passeren. Ook werden onlangs de Haringvlietsluizen een stukje open gezet, zodat de volwassen Zalmen het binnenland in konden zwemmen. Dit leverde niet het gewenste resultaat op, omdat ter plaatse nog steeds wordt gevisd door Nederlandse vissers. De Duitse, Franse en Zwitserse projecten lopen schade op, als de terugkerende Zalmen al worden weggevangen bij het Ha-

ringvliet. We kunnen hopen dat er vanaf nu verstandiger zal worden omgegaan met de materie, zodat we in de toekomst weer Zalmen in de Berwijn gaan zien!

Jacques Piters

LIÈGE, LUIK (4)

Luik, aan of op of in de Maas, kent van oudsher al bruggen. In de tijd van de Pepijnen en Karolingers was het aan beide kanten van de Maas moerassig met wat hogere eilandjes. Bij een bepaalde waterstand kon je met kar en paard aan de overkant komen. Zelfs de Romeinen maakten daar al gebruik van en legden een weg door de Maas aan. Dat was niet genoeg en er kwamen bruggen. Aanvankelijk van hout. In die tijd werden ze vaker dan eens weggespoeld door het water. En weer herbouwd. Sinds einde Middeleeuwen van duurzamer materiaal. Tijdens WO I en WO II werden ze al dan niet flink toegetakeld. Alles werd hersteld en aangepast aan de 20e eeuw. Ik ga ze nu van Noord naar Zuid doornemen.

Eerst die over de Maas zelf

- Pont Atlas V. Is de 1e brug die voert vanuit het Oosten naar de westoever van de Maas. Wereldberoemd. Genoemd naar het schip dat in WO I vanaf hier gevuld met 107 vluchtelingen de Maas afvoer naar het vrije Nederland. En in Eijsden aanmeerde. De brug werd 1930 aangelegd als onderdeel van de Wereldtentoonstelling in dat jaar in Luik en verbond de wijk Coronmeuse met Bressoux. Zij heette aanvankelijk Pont de Coronmeuse. Na WO II werd zij in 1947 herbouwd en kreeg de huidige naam.
- Pont Maghin of Pont Leonard voert van linkeroever naar Outremeuse.
- Pont des Arches (Bogenbrug) of Pont Leopold. Voert van linkeroever via Outremeuse naar het Oosten. Het is een zeer drukke route, deel van de N3. Dit is waarschijnlijk de allereerste plaats met een brug van voor 1000 JC. In de loop der eeuwen werd zij herhaaldelijk vernield en weer opgebouwd. Dit is de 6e versie.
- Pont Passerelle Saucy, de fameuze voetgangersbrug van de stad naar Outremeuse. Enkele jaren geleden opgeknapt.
- Pont de Kennedy (voorheen Pont de la Boverie die in 1837 werd gebouwd). Na vernietiging in WO II werd in 1946 een tijdelijke brug geplaatst. In 1958 werd de bouw van de huidige brug gestart, klaar in 1960. In 1963 werd de naam van de brug veranderd in Pont de Kennedy.
- Pont du Roi Albert I (voorheen Pont de Commerce uit 1866). In 1957 kreeg ze haar huidige vorm met het standbeeld van Albert I als blikvanger.
- Pont de Fragnée oftewel de Engelenbrug. Een monument. De brug is ca. 178 meter lang en telt 3 bogen. Zij werd gebouwd tussen 1901 en 1903, in

het kader van de Wereldtentoonstelling van 1905 in Luik. Om de opmars van de Duitsers te stuiten werd zij in 1940 opgeblazen. In 1948 was de herbouw een feit. Tussen 1993 en 2000 vond een complete renovatie plaats. De engelen die de brug sieren zijn van Victor Rousseau en verwijzen naar de oude en de nieuwe rivier.

- Pont La Belle Liegeoise (2016). Voetgangersbrug die de wijk Guillemins verbindt met het Parc de Boverie op Outremeuse. Dezelfde architect die de voetgangersbrug over de Maas in Maastricht tekende.
- Pont de Val Benoit, spoorbrug.
- Pont de Liege. Uit 2000, stadsautosnelweg N602. Onderdeel van de E25 die hier de "Tunnel de Kinkempois" induikt.
- Pont Ougrée. Verbindt Ougrée (gem. Seraing) met Sclessin (gem. Luik) sedert 1968.

Tweedens de bruggen over de Dérivation

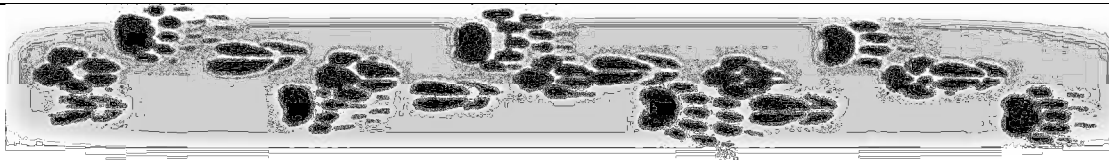
Allen verbindingen tussen Outremeuse en Oostelijk Luik.

- Pont Biais. Sinds 1976 verkeersbrug over de dérivation om de doorgaande weg vanaf de E25 te bereiken.
- Pont de Bressoux. Vanaf 1878 was er een voetgangersbrug om vanuit Luik in de Chartreuse te komen. In 1880 werd deze vernield door het hoge water. In 1898 kwam er een nieuwe brug. De huidige brug dateert uit 1976
- Pont Amerceur. Onderdeel van de N3.
- Pont Longdoz.
- Pont de Huy is de populaire naam van de Pont Orban uit 1873.
- Pont des Vennes.
- Passerelle Mativa of Pont Hennebricque. Voetgangersbrug van Parc de Boverie naar de wijk Fétinne. Gebouwd t.b.v. de wereldtentoonstelling van 1905. Een bijzondere brug, gebouwd met gewapend beton, een nieuwigheid in die tijd.

Derdens de bruggen over de Ourthe

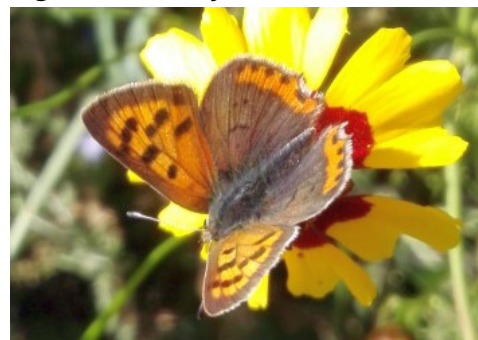
- Pont Gramme. Genoemd naar Zénobre Gramme. Luikenaar die in 1869 de gramme-dynamo uitvond. Met deze gelijkstroomdynamo kon je veel hogere spanningen genereren dan tot dan mogelijk was.
- Pont de Fétinne.
- Pont de Belle Ile. Brug over de Ourthe als verbinding met het winkelcentrum Belle Ile. Dit centrum wordt niet zoals gebruikelijk met schreeuwende reclameborden al kilometers van tevoren aangeduid maar je staat er plots voor.
- Pont Namur. Spoorbrug voor de spoorlijn nr. 40 Luik–Maastricht.
- Pont des grosses Battes. Spoorbrug zuidelijke spoorlijn.

Jean Creuwels (uit diverse bronnen)

BIJZONDERE WAARNEMINGEN

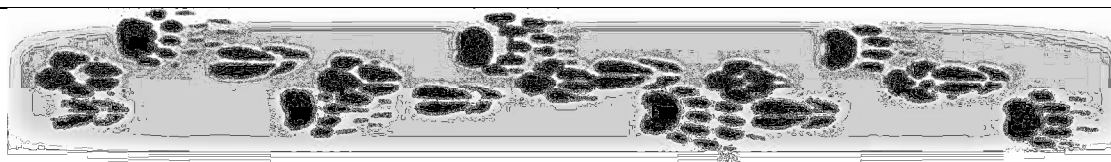
- 01.09 Op de kunstburcht in Maarland laat zich nog eens een Das zien. Het Vlinder verhaal blijft hetzelfde. Weinig soorten, geringe aantallen.
- 02.09 Ik zie jonge Muurhagedissen van 3 verschillende groottes. Enkele zijn al 3 á 4 weken oud, 2 zijn amper 2 á 3 dagen oud. 3 Volwassen Bevers zitten bij hun hol. Op de Voerenweg bij de 3 Heuvelen ligt een platgedreden Hazelworm.
- 03.09 In het verlengde van de Daor zijn 2 particuliere Sparrenbosjes ten prooi gevallen aan de Letterzetter. Een eigenaar is begonnen met het opruimen der dode bomen. Ook spijtig voor de bijzondere paddenstoelen die er onder de Sparren groeiden.
- 04.09 Bij de Fontijn fladdert een verfrommelde Keizersmantel, op sterven na dood. Ik zie behoorlijk wat uiterst kleine Geelbuikvuurpadden, amper 2 cm. Ook 2 volwassen exemplaren laten zich zien.
- 06.09 Een natuurtocht met Jo e.a. aan de noordkant van de Hoge Venen, noordelijk van de weg van Eupen naar Mützenich. Die weg was vroeger een kapotte betonbaan, boem boem boem. Nu helemaal netjes geasfalteerd. Uitstekend wandelweer met een stekend zonnetje. Vlak, met wat vals plat. Door en langs Brackvenn, Allgemeines Venn en Stenley Venn. Voor de vogelaars wat klein grut waaronder een zwerm foeragerende Boerenzwaluwen en Putters. Aan de rand van het Stenlyvenn bij Hanhestreck voor de plantenliefhebbers Klokjes Gentiaan planten in volle bloei. Op het knuppelpad zuidwaarts naar Schennskuhl heel wat jonge Hagedissen. Van het wild alleen veel wroetplekken van Wilde Zwijnen en/of Herten. Na afloop het ook al vernieuwde Haus Ternell bezocht. Is erop vooruitgegaan. Idem het informatiecentrum. (Uit het boek Reptielen in Wallonië blijkt dat in de Hoge Venen Levendbarende Hagedissen voorkomen.)
- 09.09 Hagedissen weer. Zowel op de mij bekende plekken in de Daor als op Hierenberg laten enkele juvenielen zich zien. Ook de Geelbuikvuurpadden zijn present. Een jager klaagt over de schade door de Wilde Zwijnen. Broer Jef telt liefst 18 jonge Muurhagedisjes in het gras van zijn binnentuin. Ook ziet hij 2 IJsvogels boven de Voer.
- @ 10.09 Hubert Reumers meldt: rond 14.10 uur te Banholt, in de Banholtergrubbe: een Kleine Vuurvlinder. Waargenomen tijdens uitzetactie Geelbuikvuurpadden
- 13.09 In de Basse Meuse is de Maïs campagne blijkbaar begonnen. Tractoren met laadwagen van loonwerkersbedrijf Egid London uit Sint Maartensvoeren denderen door de Avenue du Pont in Visé. Westwaarts

leeg en oostwaarts overvol geladen. Tijdens het bevrijdingsconcert op Kasteel Eijsden klinkt de roep van de Bosuil tussen de klanken van de Roeij door.

- 15.09 Er zijn al Bieten geoogst. Aan de rand van een akker op St. Amand ligt een berg Bieten. Waar vandaan? Blijkbaar hier opgeslagen in afwachting van transport naar de fabriek. In Eckelrade is de Maïs campagne ook al begonnen. Vorige week donderdag liep ik door een haag van hoge Maïs naar mijn observatiepost. Nu kijk ik uit over een kale vlakte en zowaar daar loopt een Vos! Als om 20.35u de Dassen uit de bosrand naar hun Maïs gaan staan ze verbaasd te ruiken. Wat is dat voor geur? Dan stappen ze over de kale akker tussen de restanten van de stengels verder. Op zoek naar voedsel.
- 16.09 De Grote Zilverreigers zijn terug uit hun broedgebied. Op 2 velden langs de Voerenweg zie ik er één. Mijn correspondent uit Mheer meldt een dode Das langs de Noorbekerstraat.
- 17.09 Een bevriend visser en attente waarnemer ziet bij de min of meer de standaard Visarend van boven de Maas nabij Het Bat nog 3 soortgenoten. Even is er contact tussen de 4 vogels en dan vliegt het trio verder zuidwaarts. Ik zie 2 IJsvogels boven de Maasarmen in de EB. Op een kale akker langs de Bronckweg foerageren een 60-tal Kieviten.
- 22.09 Ik zie links en rechts Oranje Luzernevlinders fladderen. Op de Maas bij Het Bat zitten al weken een grote groep Knobbelswanen en Grote Canadese Ganzen. In een canada populier langs de Voer huizen tientallen Aalscholvers. De Bevers laten zich niet aan mij zien. Wel behoorlijke schade aan de Maïs. Een Eikelmuis toont zich wel.
- 23.09 Aan de rand van de schaatspoel in de EB scharrelen 2 Bonte Strandlopers hun kostje bijeen.
- 24.09 Bericht ontvangen van Alterra. De gevonden Eikelmuis was een jong wijfje. Doodsoorzaak niet meer vast te stellen. Ook niet meer geschikt voor preparatie.
- 29.09 De appels en peren in de laagstam langs de Bronckweg zijn geplukt. De rust is weergekeerd. Ik zie één Haas en één Ree. 500 Meter oostelijker is ook een perceel aardappelen, 2 hectares, al geoogst.
- 01.10 In Belgisch Limburg, in heel Vlaanderen is er grote commotie vanwege het verdwijnen van de wolvin Naya en haar welpen. Vele natuurliefhebbers geven de jagers de schuld. Deze ontkennen met klem. Heen en weer wordt met processen bedreigd. Wolf Gust wordt wel nog gesignaleerd. Er is zelfs sprake van dat er nog een mannetjeswolf rondloopt. In Lanaken zijn keutels gevonden.
- 02.10 In datzelfde Belgisch Limburg is bij een proef met een “drijfvuilopvanger” op de Demer bijna 50 kilo afval verzameld. De Maas zal voor zo een proef te breed zijn. Berwijn, Voer, Roer, Geul en Gulp denkelijk niet.

- 03.10 Broer Jef vindt een dode Bever langs de Voer.
- 05.10 Dierendag is voorbij. De jacht op Konijnen is open. Tussen de Oosterweg en de Maarlanderweg klinken geweerschoten. Een hond haalt een geschoten konijn op. Vlinderman Jacques van Maastricht maakt mij attent op een echte heksenkring in de EB, nabij GP48. Geen idee van welke paddenstoel. De Maïs langs de Voer is ook weg.
- 07.10 Even droog. Tocht over De Kaap. Er wordt nog ijverig geplukt. Tocht goed voor Haas en Ree. Ook voor Kramsvogels en Witte Kwikken plus vele onbekende kleine vogeltjes. Van de vlinders nog Oranje Luzernevlinder en Atalanta. Topper: Eikelmuisen in de bosrand. Op de velden van Maatschap R. langs de Voerenweg liefst 4 Grote Zilverreigers.
- 09.10 Twéé Bevers laten zich aan mij zien. Denkelijk 1 jaar oud. Ik zie eindelijk ook weer eens wat Putters.
- 12.10 In de Caestertstegen laten zich zo rondom 12 uur een handvol Muurhagedissen zien. Bij broer Martin fladderen een Oranje Luzernevlinder en een Kolibrievlinder. Achter Kasteel Oost spot ik een IJsvogel boven de Maasarm.
- 13.10 Zonniger dan gisteren. Nu meer dan 10 Muurhagedissen in de Caestertstegen. Rond het huis van broer Jef meer dan 40 stuks. Ook Gehakkelde Aurelia, Atalanta en Oranje Luzernevlinder. Het bosje voor zijn huis langs de Voer wordt binnenkort onder handen genomen. Heel wat bomen zijn gemerkt. Dat geldt ook voor het park van Kasteel Eijsden. Vandaag zelfs 2 IJsvogels! Zittend op de leuning van het bruggetje achter Kasteel Oost vliegen ze weg als ik arriveer.
- @ 14.10 Maddy De Bie meldt: rond 15.00 uur een dode Das in het veld ten noorden van het Mescher Plukbos (tussen Ezelsweg en Patiel, ter hoogte van het bovenste stukje met Tamme Kastanjes (bij het bankje)). 2 dagen later lag het dier nog op dezelfde plek (mededeling Jean Creuwels), een dag later was het veld geploegd en de Das verdwenen.
- 17.10 De vogeltrek is in volle gang. Spreeuwen, Houtduiven, Kieviten, allerlei vinkachtigen. Zelfs Kraanvogels.
- 21.10 Na een week (regen) huisarrest eindelijk weer het buitengebied in. Het oogsten schiet op. Vogels(tjes) genoeg.

Zie verder op pagina: 13

AGENDA 2019

Het "Wandelschema" & "Korte Tour"

22 Jan	Voerstreek vanuit Sint Maartensvoeren, 9,5km, KT180	11.00uur
--------	---	----------

Het programma is samengesteld door José Goessens, Marianne Theunissen, Betsie van der Put en Anne van Santen. Vertrek Cultureel Centrum 11.00 uur via carpoolsysteem. Bij elke weersomstandigheid.

Bijdrage onkosten chauffeur € 2,50 per persoon, ongeacht de afstand. Deelname aan deze wandelingen geschiedt op eigen risico. Wandelingen zijn geschikt voor een ieder die goed ter been is. Wij gaan er vanuit dat iedere chauffeur een eigen inzittende verzekering heeft.

Anne van Santen, tel. 043-4094672, asvansanten@home.nl

Programmaoverzicht 2019 Vogelwerkgroep excursies & bijeenkomsten

Datum	Tijd	Activiteit	Vertrekpunt/ locatie/contact
DECEMBER			
Woensdag 18	09.00	PTT-telling Meerssen	Lydia/ Thérèse/Ed
JANUARI 2020			
Dinsdag 7	19.30	Nieuwjaarstreffen	School Kampweg

* Exacte datum en tijd te bepalen door teller(s)

Wil je deelnemen aan een excursie (behalve die naar de Eijsder Beemden), meld je dan s.v.p. aan bij Ed Bayens (ed_bayens@yahoo.co.uk; tel. 4091024).

Telefoonnummers:

Ed	409 10 24	Philippe	457 23 70	Frans	409 12 83
Lydia	361 58 05	Thérèse	408 54 10		

Aan de activiteiten van de vogelwerkgroep kan in principe elke IVN'er deelnemen. Hebt u belangstelling om vogelaar te worden? Bel!

Ed Bayens

Werkgroep Flora werkgroep (voorheen: Bloeiende Bermen)

Ook in 2018 gaan we weer iedere laatste vrijdag in de maand op pad om planten en bomen te bekijken. We vertrekken steeds om 13.30 uur (tot 16.00 uur) vanaf verschillende locaties. Het programma bespreken we in januari. Inlichtingen: Annemie Speckens, 043-4092623, annspeakens@kpnplanet.nl of Anne van Santen, 043-4094672, asvansanten@home.nl Dus als je mee wilt lopen dan mail even.

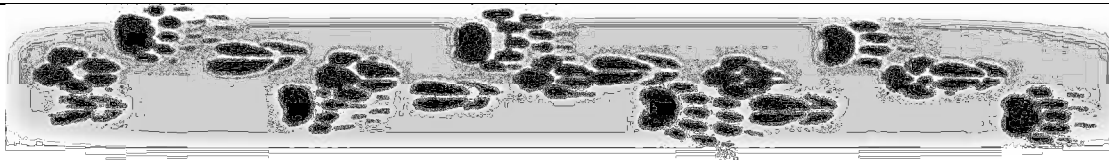
TdJ

Cursussen 2019

Datum	locatie	onderwerp
-------	---------	-----------

Onderwerp, spreker en plaats wordt bekend gemaakt via de plaatselijke pers en op de site van ons IVN. Hebben wij uw mail adres dan ook per mail.

De zaal is open vanaf 19.30 uur en wij beginnen stipt om 20.00 uur. Inclusief pauze tot 22.15 uur. Voor leden gratis, niet-leden betalen € 3,-.

BIJZONDERE WAARNEMINGEN *vervolg van pagina: 9*

- 22.10 In de EB achter Kasteel Oost staat een heksenkring van wel 8 meter doorsnede! Het defecte, al lang buitengebruik zijnde, bruggetje over de westelijke Maasarm is nu helemaal verwijderd. Ik ben ook eens gaan kijken wat de Bevers paraat maken in en langs de Voer. Ongelooflijk. Er fladderen nog Atalanta's.
- 23.10 Bevers hebben de afwatering van de waterzuivering in Heugem ontdekt. Een flinke wissel uit het water omhoog en dan maar knagen aan de boompjes.
- 24.10 Er wordt volop Gras en Klaver geoogst. De Dassen laten zich 's avonds niet zien.
- 26.10 Er is een drijfjacht tussen Voerenweg en Sjechelder. Wat is dat daar? Een tiental Morielje planten. Dat is lang geleden.
- 27.10 Even gesproken met de jonge Baron van Mheer. Hij legde mij uit waarom de aangetaste (en vaak al dode) Sparren in hun Hoogbos geruimd zijn. Ook andere zieke en mindervalide bomen komen aan de beurt. O.a. de aangetaste Essen. Daarna vindt herbeplanting plaats met vooral Eiken. Het park van Kasteel Mheer is opgesteld voor wandelaars. Helaas trekken ook hier mountainbikers zich daar geregeld niets van aan.
- 28.10 In het hartje van Gulpen wordt al enkele dagen een Roodborstwaterspreeuw gezien op de Gulp. Is zelfs fotogeniek.
- 29.10 Er worden duizenden trekkende Kraanvogels gemeld. De meesten via hun trekroute over Duitsland. Boven Oostelijk Zuid-Limburg wat kleine aantallen. Nog niet boven de Maasvallei. In Lac Der worden er al meer dan 200.000 geteld. Een deel daarvan zal nog zuidelijker trekken. Vlakbij de eenzame Eik langs de Trichterweg steekt een Wezel de weg over. Dat was al heel lang geleden. De uiterwaarden van de Maas in Laag-Caestert zijn, zo te zien, nog niet ontdekt door wandelaars. Wel grazen er 3 stevige bruine vetkoeien. Te weinig om de vele brandnetels te kortwieken.
- 01.11 's Avonds zowel een Das als een Vos uit dezelfde burcht komend. Met Jo e.a. Het weer getrotseerd en Voetspoor 194 van Hans Hermans gelopen. Een fraaie tocht rond Vijlen, Holset en Harles. De mij bekende dassenburchten waren er nog allemaal.
- 02.11 De Bevers laten zich niet meer zien in hun zomerverblijf. Zijn inmiddels begonnen met knagen aan een canadapopulier van wel 3 meter omtrek. Om in de gaten te houden.
- 03.11 3 Personen melden om 09.14u een dode Das op de A2 ter hoogte van de Karosseer.
- 05.11 Er zijn enkele Galloways weggehaald uit de EB. Ik tref enkele vogelaars. Weinig bijzonders gezien. Ze gaan bij Köbbes wel naar een bijzondere vogel op de Maas kijken. De Roodkeelduiker is daar signaleerd.

- 10.11 4 Bevers laten zich aan mij zien. Overigens is de hele loop van de Voer vanaf het aquaduct tot aan de monding drastisch veranderd door de activiteiten van die Bevers. Brede meanders en veel instortingen van de oeverwanden. O.a. minder goed voor de Ijsvogels die geen betrouwbare nestholte kunnen maken. Ook geen laag helder water om te kunnen vis-sen. Die vissen kunnen de beverdam amper passeren. Er wordt een dode Das gemeld in Slenaken, vlakbij de Helenahoeve. Wist zeker niet dat de ijskraam gesloten is.
- 15.11 Met Jo e.a. een tocht door het Bunderbos. Goed wandelweer. Kun-nen genieten van alle mogelijke herfsttinten. Heel wat hoogtemeters. Op de grond dan paddenstoelen. Bijzonderste vogel waarneming: Graspie-pers. Tussen Banholt en Bergenhuizen ligt weer een dode Das op de be-kende doodrijlocatie.
- 17.11 Wilde Zwijnen hebben huisgehouden in een laagstam boomgaard op het Gruuselt. Ook langs het Savelsbos richting Keer – Eckelrade op grasland buiten het bos. De heer V. uit O. meldt een grote dode Das langs de weg Moelingen–Visé voorbij het viaduct.
- @ 19.11 Peter De Bie meldt: De Bukelbeek stroomt volop. En rond 8.10 uur zie ik langs de doorgaande weg Sint Geertruid-Herkenrade links een dode Das liggen ter hoogte van de vluchtheuvel in het midden van de weg
- 19.11 Een buschauffeur van lijn 57 meldt een dode Das langs zijn route tussen Sint- Geertruid en Herkenrade. Er vliegen nog Kraanvogels, in ge-ringe aantallen, vooral over oostelijk Zuid-Limburg, naar het Zuiden.
- 25.11 Een Hermelijn bij Kasteel Rijckholt, ook al lang geleden.
- 26.11 Een vogelaar meldt de Cetti's zanger in de EB. Dat is een zeld-zaam, schuw vogeltje. Voor de kenner vooral determineerbaar aan de zang. Ik zie wel een Ijsvogel. In het park van Kasteel Eijsden zijn de eer-ste bomen gekapt.
- 27.11 Het bos kleurt. Geen wild te zien. Ik vind een dode jonge Vos nabij een burcht. Een Havik zoekt zijn weg tussen de bomen door. Ten Noor-den van de Sjoengrubbe zijn de wilde zoete Kersenbomen roze/rood ge-merkt. Die moeten er zeker uit. Hedendaags bosbeheer heet dat.

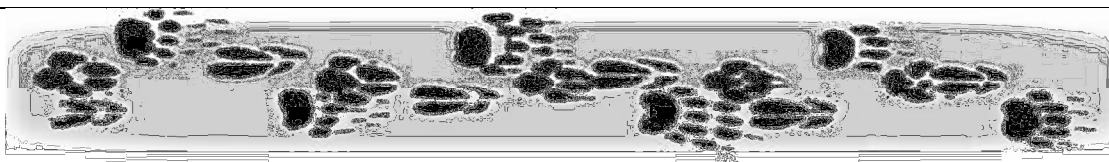
Jean Creuwels, met dank aan de melders

Herfst 2019. Stukje Plesiosaurus in ondergrond Sibbe!

Donderdag 29 augustus. Een zeer grote kever kruist mijn pad in Nieuwstadt, op de zandige oever van een poel. Het is een Paarse Loopkever. Nog niet eerder door mij gezien.

Zaterdag 31 augustus. Het weer verandert naar herfstig, maar blijft aange-naam, het zijn mooie dagen met zon. Hopelijk volgt er nog nazomerweer.

Vrijdag 6 september. Een bezoek aan landgoed de Paradijsvogels bij Cottes-sen levert een mooie foto van de Kleine Vuurvlinder op.

Zaterdag 7 september. De druivenpluk in de wijngaard "Hoog-Caestert" begint met het oogsten van de Solaris-druiven.

We gaan er overigens nog meer (hobby)wijnbouwers bij krijgen, op de Riesenbergring worden ook druiven geplant!

Dinsdag 10 september. In de Banholtergrubbe worden tientallen jonge Geelbuikvuurpadden uitgezet door de officiële instanties.

Donderdag 12 september. Vrijheidsspelen en aansluitend avondconcert "Ode aan de Vrijheid" in Mesch.

Vrijdag 13 september. Gekraagde Roodstaart bij IKL Nieuwstadt. In de vroege avond loopt een indrukwekkende stoet mensen door Eijsden en vindt er het concert "Vrijheid maak je samen" met de Rode Harmonie plaats op het Kasteel.

Zaterdag 14 september. In Margraten vindt op de Amerikaanse Begraafplaats het Herdenkingsconcert plaats met de Blauwe Harmonie. Het podium is doorzichtig en de aanwezigen zijn tijdens het concert getuige van een vurige zonsondergang.

Zondag 15 september. Het weekeinde verloopt met mooi zonnig nazomerweer.

Tijdens een bezoek aan de amfibieënpoelen bij Banholt zie ik dat de Geelbuikvuurpadden de poelen hebben aangenomen als verblijfsruimte. Maar wat zwemt daar, een Bloedzuiger? Als dat zo is, dan zij het maar zo. Later zal blijken, na determinatie van de foto door Ivo, dat het een larve was van een Wapenvlieg. Wapenvliegen zijn vrolijk gekleurde bloemenbezoekers, die soms aan wespjes doen denken. Als hun larven in een bepaald watertje zitten, dan is dat een indicator voor een goede waterkwaliteit. De larven eten plantaardig materiaal, zodat de toekomstige koeleköpkes van de Geelbuikvuurpad zich geen zorgen hoeven te maken.

Er is net als vorig jaar, alweer een zeer lage stand van het Maaswater. Tussen Smeermaas en Borgharen lijkt het gemakkelijk om door de rivier heen te lopen of te waden. Mijn ervaring van vorig jaar is dat dit tegenvalt. Ook het lage water stroomt nog met kracht.

Zaterdag 21 september. Er is nèt geen vorst meer aan de grond in Limburg, na 3 nachten op rij met wel vorst aan de grond. De dagtemperatuur komt boven de 26°C, bij een blauwe lucht zonder één wolkje. Er wordt alweer een Tijgerblauwtje gefotografeerd op de Sint Pietersberg. Krijgen we er weer een nieuwe dagvlindersoort bij?

Zondag 22 september. Annie Aarts vindt een rups van de Koninginnenpage. Professor Ernst Homburg geeft een lezing over de omstandigheden waarin de Eijsdenaar Eugène Dubois zich kon ontwikkelen tot een wetenschapper van wereldfaam. Hoofdpunten hierin waren het opgroeien van Eugène in de apotheek van zijn vader, de goede kwaliteit van het onderwijs aan de Rijks-HBS in Roermond en de invloed van het Belgische milieu in de buurt (onder-

zoeker De Puydt en graaf De Geloës).

De astronomische zomer eindigt in stijl. In Limburg wordt het meer dan 28°C. Zelfs in De Bilt is er sprake van een zomerse dag. In Amsterdam wordt de "Dam tot Dam loop" onderbroken. Er bestaat gevaar voor oververhitting van de lopers. Ook de hulpcapaciteit schiet tekort bij zeer grote aantallen deelnemers.

Dinsdag 24 september. Bij Nieuwstadt vliegen een IJsvogel en enkele Grote Gele Kwikstaarten over de Vloedgraaf. De Vloedgraaf is een stromende beek, die ooit door mensen is gegraven. Ze stroomt in het gebied van de Rode Beek en de Geleenbeek en ze is 1.100m lang. Uiteindelijk komen de 3 beken weer samen in de Geleenbeek die naar de Maas stroomt, richting Stevensweert.

Vrijdag 27 september. Een najaarszonnetje en 20°C zorgen ervoor, dat ik 12 soorten dagvlinders en enkele Levendbarende Hagedissen kan zien tijdens de middagpauze in Nieuwstadt.

Zaterdag 28 september. Wat een contrast met het vorige, zomerse, weekeinde. Het is volop herfst met wind en regen.

Woensdag 2 oktober. Na zware buien stroomt er weer een volle beek langs de Bukel. Hoe was de naam van deze waterlossing ook weer?

Vrijdag 4 oktober. De restanten van orkaan Lorenzo zorgen voor wind en regen. Bezoek aan enkele steengroeven bij Aken, waar door IKL voortplantingspoelen voor zeldzame amfibieën worden aangelegd. We zien er jonge Geelbuikvuurpadden ("Gelbbauchunken") en kikkervisjes ("Kaulquappen") van de Rugstreeppad ("Kreuzkröte"). Ook de grote koeleköpkes van de Vroedmeesterpad ("Geburtshelferkröte") zijn present.

Zaterdag 5 oktober. We moeten het doen met nog geen 13°C overdag. Wat een verschil met Zuid-Spanje, waar er sprake is van een "Veroño" (herfstzomer) met temperaturen tot 34°C! Ook voor Spanje is dit ver boven gemiddeld, maar het doet sommigen in Nederland met weemoed terugdenken aan onze laatste zomer. Maar ja, bij ons kan het nu maar beter een periode goed doorregenen. De hittestatistiek van afgelopen zomer werden, zoals eerder opgemerkt, veroorzaakt door de "Spaanse Pluim", in combinatie met een uitgedroogd vasteland en overvloedige zon.

Zondag 6 oktober. Een ouderwetse herfstige regendag. Die bestaan dus ook nog! Na het vele nazomerweer van de laatste jaren valt dit veel mensen op.

Maandag 7 oktober. Bruine Blauwtjes, 3 stuks bij Nieuwstadt.

Donderdag 10 oktober. Bij zonsondergang is er een heel grote maan te zien, net boven de oostelijke horizon.

Zaterdag 12 oktober. Verblijf op de Veluwe, alwaar het een donkere, regenachtige herfstdag is. Gelukkig is er het Kröller-Müller Museum met schilderijen van Van Gogh. In Limburg is er nazomerweer.

Zondag 13 oktober. In Limburg wordt het tegen de 25°C. Ook in Arnhem is

het zonnig en laten de vlinders zich zien in het Openluchtmuseum. Bij terugkeer via Zutphen ontladen zich hevige onweersbuien boven Gelderland en Noord-Limburg. Doorrijden op de snelweg is soms problematisch door de slagregens.

Maandag 14 oktober. Nog een nazomer dag in onze contreien. Nog steeds kan ik grote aantallen Icarusblauwtjes melden in Nieuwstadt (25 stuks). Zelfs een Scheefbloemwitje strijkt neer op een gele Heliantbloem in Susteren.

Woensdag 16 oktober. Na een bezoek aan een kledingwinkel in de Beekstraat in Meerssen vraag ik me af wie er van bovenaf met walnoten gooit. Ik kijk naar boven en zie Roeken (of Kraaien?), die er een gewoonte van maken walnoten ("Diekke Nuuet") op verharde wegen te laten vallen in de hoop dat ze dan kapot gaan (of worden kapotgereden?). De meeste natuurliefhebbers zullen dit wel eens hebben gezien.

Zaterdag 19 oktober. De Limburgse weerman zegt dat er sinds het begin van de herfst een record-sombere 4 weken zijn geweest.

Donderdag 24 oktober. Zonnig weer en 20°C.

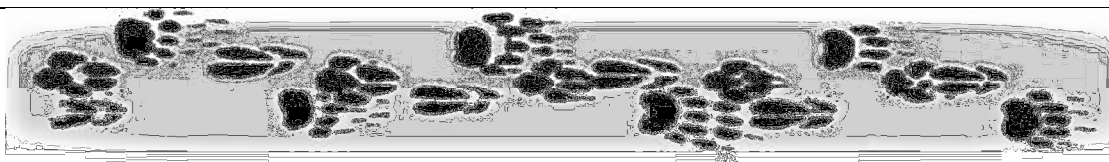
Zaterdag 26 oktober. Het is winderig, zonnig en 20°C. Boven de cour aan de Vogelzang nr. 9 t/m 15 (vroeger nog door de bewoners "de misjtem" genoemd) vliegt nog een vleermuis zijn of haar rondjes.

Minstens 10 Grote Zilverreigers staan langs de Oosterweg tegenover het Dagstrand.

Dinsdag 29 oktober. Jenny, Paula en Annelize zien 15 Kraanvogels boven Banholt.

Vrijdag 1 november. In onze bestuursvergaderingen van een jaar of 10 geleden is afgesproken dat het IVN zich ook meer met heemkunde zou mogen bezighouden.

Hier komt er dan eentje: Via internet vind ik in het Woordenboek van de Limburgse Dialecten een in onbruik geraakt Limburgs en Eijdsens woord terug: "solfersjtekskes". De voorgangers van "zjwaeëgele" (lucifers) heetten in het ABN zwavelstokjes. In Eijdsen en Oost-Maarland werden deze stokjes "solfersjtekskes" genoemd (volgens de optekening in het WLD gespeld als solferstekskes, maar het WLD schrijft niet alles fonetisch). Normaal gesproken wordt een woord als polfer en misschien ook solfer bij ons met een lange "oo" uitgesproken; de oude uitspraak zou dan "sòðlfer" kunnen zijn geweest (geschreven volgens de oude spellingregels van het Eijdsens, zoals gepubliceerd in "Uit Eijdsens Verleden", nummer 11, 1980). Op de uitspraak van het woord wordt nog even verder gestudeerd. Als onze lezers het woord nog kennen, dan gelieve ze zich te melden. Het is te danken aan de dochter van de monumentenman jhr. mr. Victor de Stuers, dat er een bundeltje van deze stokjes bewaard is gebleven. Haar naam is jonkvrouw Alice Jacqueline Hortense Julie Aurelie Gatacre-de Stuers. Zij schonk de stokjes aan het Openluchtmuseum in Arnhem. Over het gebruik van vuursteen bij het maken van

vuur kunnen we wellicht in de toekomst nog eens wat in De Wissel schrijven. Zaterdag 2 november. Er heeft een weersverandering plaatsgevonden. Na een nacht met regen is het winderig met 15°C. Tijdens de Natuurwerkdag op de Waardhoff wordt een slaapplek van een Ree ontdekt. De struikenplanters vinden een jonge Hazelworm en op de valreep zien Maarten en Jacques nog een Atalanta passeren. Het thema van dit jaar is biodiversiteit (van planten en dieren).

Dinsdag 5 november. Lezing Jacques van Mastrigt over het Scheefbloemwitje. Deze vlindersoort heeft zich de laatste jaren sterk uitgebreid over Europa en is nieuw voor Nederland. Een bijzonderheid is, dat alleen één van de 9 bekende ondersoorten zich zo sterk heeft uitgebreid. De andere ondersoorten zijn op hun plaats gebleven, voornamelijk in Zuid-Europa.

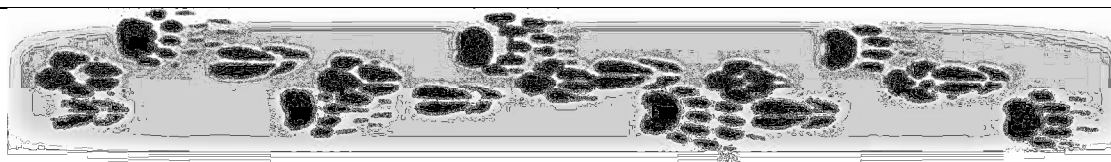
Donderdag 7 november. De herfst laat zich af en toe van zijn gure kant zien. Zo is er in de middag rond 15.50u sprake van hagel in Zuid-Limburg (ook in Eijsden).

Vrijdag 8 november. In Nieuwstadt en Bemelen zijn Bruinrode Heidelibellen te zien op stapelmuurtjes in de zon.

Zaterdag 9 november. Valkenburg. Jubileumdag van de Nederlandse Geologische Vereniging, afdeling Limburg. De afdeling bestaat 70, of misschien zelfs al wel 71 jaar. De geologie-zaal van het museum aan de Grotestraat 31 is geheel vernieuwd met het Felder-kabinet. Voorzitter Wiel Schins geeft een mooie presentatie over de geologie van Zuid-Limburg en we maken een wandeling door Valkenburg met aandacht voor de in gebouwen toegepaste regionale steensoorten. Ook zien we de door een wegverbreding aangesneden vuursteenmijnen aan de Plenkertstraat. Ten slotte geeft John Jagt een lezing over de Mosasaurus, ons wereldberoemde Limburgse fossiele dier, dat inmiddels op meer plaatsen op de wereld wordt gevonden. Wat moet het geweldig zijn om de fossielen van zo'n groot dier te vinden in een groeve hier in de buurt! Ondergetekende vindt het ook al mooi om enkele fossielen van een Zegelboom (Sigillaria) te zien in het museum. Hij mocht er zelf rond 1971 eentje bij Eijsden uit het Maasgrind halen. Fossiele delen van de wortelstok heten "stigmara". Niet te vergelijken natuurlijk met een tand van een Mosasaurus, maar toch ook interessant...

De geologie dag was een dag om door een ringetje te halen!

Zondag 10 november. De stevigste nachtvorst tot nu toe van het seizoen. Hopelijk is de jonge Oleander op de Vogelzang niet bevroren. In Banholt is er al meteen zon, het Maasdal zit nog enkele uren in de mist. De Sint Pietersberg en Observant steken er met een randje boven uit. Vanaf Hakkeknoep is

dit mooi te zien. Ook in de Ardennen en Eifel doet dit verschijnsel zich vandaag voor, de hoogste gebieden hebben al meteen zon, de dalen moeten wachten tot de mist is opgelost.

Zaterdag 16 november. Ed Bayens vertelt over de Visarend die hij dit najaar zag bij het Grindgat. Deze vogelsoort staat zeker ook op mijn verlanglijstje om nog weer eens een keertje te zien!

Traditionele intocht Sinterklaas met een grote boot op de Maas in Eijsden. De zon draagt bij aan de heel goede sfeer langs de Maas.

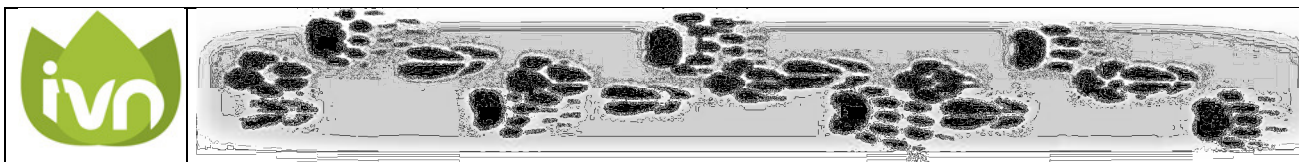
Zondag 17 november. Net zoals de zondag een week geleden is er in Bantholt al zon in de vroege ochtend, na een vorstnacht, en is het aan de Maas eerst nog mistig. De middag leent zich goed om de "Slijpsteen van Slenaken" te gaan zoeken. Deze enorme steen, ook wel "polissoir" genoemd is een Rijksmonument en ligt in een moeilijk toegankelijk gebied. Deze ontoegankelijkheid heeft mogelijk bijgedragen aan het ongeschonden door de eeuwen heenkomen van dit bijzondere object. De steen werd in het Neolithicum (de tijd van de vuursteenmijnen in Rijckholt) gebruikt om er vuurstenen bijlen op te slijpen en te polijsten. Stenen zoals deze zijn op meer plaatsen in Europa gevonden. Jenny en ik vinden de steen na goede tips van een oudere streekbewoner. Eerdere zoekpogingen leverden mooie wandelingen bij Nurop op, maar geen slijpsteen. Gedacht wordt wel, dat de steen eerst dichterbij, of zelfs in de Gulp lag. Zo kon men het water gebruiken bij het slijpen en polijsten. De Gulp heeft zich daarna in duizenden jaren dieper ingesneden, de steen bleef op zijn plaats liggen.

Donderdag 21 november. Alweer een spannend bericht over Krijtfofossielen. In Sibbe wordt bij het blokbreken in een mergelgang een wervel van een Plesiosaurus gevonden (Zwanenhalshagedis). Dat doet denken aan de 18^e-eeuwse vondsten van Mosasauriërs, hoewel er toen ook hele schedels werden gevonden. De Plesiosaurus was net als de Mosasaurus een groot waterdier. Men denkt dat hij weinig of niet voorkwam in onze Krijtzeë, maar meer op de

plek waar nu Marokko is gelegen. De Plesiosaurus is lange tijd genoemd als zijnde het Monster van Loch Ness. Natuurlijk is dit een fabeltje, maar vele mensen wisten daardoor wel hoe ze zich een Plesiosaurus moesten voorstellen. Er waren overigens diverse soorten of typen Plesiosauriërs op de wereld.

Bezoek aan "De Vondst", het provinciale archeologische depot in Heerlen. Erg leuk is dat we een topvondst uit Breust te zien krijgen. Bij de opgraving van de Motte werd daar een kleine mal van gebakken klei gevonden, waarmee fibulae konden worden gegoten. Een fibula is een sierspeld waarmee de kleding bij elkaar werd gehouden. De mal dateert uit de 9e eeuw en bevond zich in

de grond waarmee de Motte eind 12e of begin 13e eeuw werd opgeworpen. Hopelijk wordt de mal nog eens in een museum tentoongesteld (een betere plaats is er niet voor zoiets). Nu is het nog afwachten of er ooit nog eens een speld (fibula) wordt gevonden die met deze mal is gemaakt.

Vrijdag 22 november. Bezoek aan het overkoepelende orgaan van de provinciale Landschappen in De Bilt. Onderweg wel 30 Grote Zilverreigers en 2 Ooievaars gezien. Beide soorten zag je in mijn jeugd eigenlijk niet als je met de trein naar Amsterdam ging. Je zag toen alleen Blauwe Reigers langs de sloten staan.

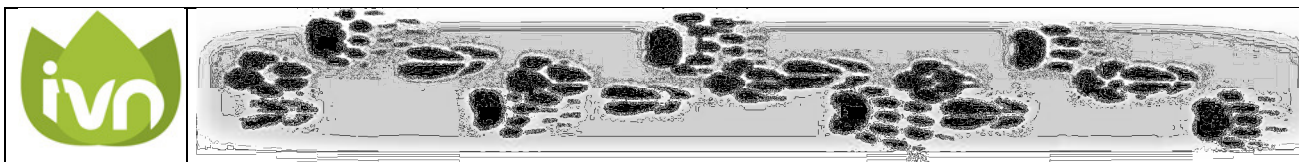
Zaterdag 23 november. Jacques van Mastrigt vindt eitjes van de Sleedoornpage op de Observant.

De Stichting Eugène Dubois houdt de jaarlijkse Genootschapsdag in Rijksholt. Wiel Schins opent de lezingen met een presentatie over vuursteen. Over dit wonderlijke materiaal valt zoveel te vertellen dat er reeksen proefschriften over kunnen worden geschreven. Er zijn echter meer vragen dan antwoorden. Veel over de vorming en eigenschappen van deze wonderlijke splijtsteen ("flintstone") is nog niet begrepen. Daarna ontrolt zich een gevarieerde dag met o.a. een demonstratie vuursteenbewerking, een presentatie over de uitgestorven Dodo op Mauritius en de actuele stand van de kennis over de verspreiding van enkele oude mensentypen over de wereld.

Zondag 24 november. Weer een woord gevonden voor de heemkunde-tak van ons IVN-Eijsden. Mijn tante Lies (geboren in 1931) weet nog het oude dialectwoord voor Kweeper, namelijk "Kuipaer". Kweeperen zijn bij ons voor namelijk bekend van de jam.

Maandag 25 november. Volgens de weerman zit er meer blad aan de bomen dan de laatste paar jaren om deze tijd van het jaar. Dit komt doordat het minder gestormd heeft. Dat neemt niet weg dat er wel een onophoudelijke bladval zichtbaar is.

Dinsdag 26 november. Bij de supermarkt liggen grote zakken voorgesneden boerenkool. Sommige Eijsdenaren spreken van "Greun Moos", anderen van "Kuul". Hoe kan het dat een boerenkoolstamppot tegenwoordig minder goed smaakt dan vroeger? Volgens ondergetekende ligt het eraan dat vroeger het blad van de nerven en stronken ("sjtörkele") werd afgestroopt, zodat de structuur van de stamppot heel anders was dan bij gebruik van het kant-en-klare spul van tegenwoordig. In de plastic zakken van nu zit het zeer kleingehakte blad en de harde steel. Het mondgevoel van de stamppot was vroeger daarvoor geheel anders. In ieder geval moest het eerst stevig gevrozen hebben, alvorens de kool uit de tuin werd gehaald. Vaak werd er nog een scheutje azijn ("aetsje") door de stamppot gedaan. Als er stamppot van groenten werd gemaakt dan werd er soms "oengderèèn" bij gezegd. Dus hutspot was "wortele-n-oengderèèn". Er werd flink wat groente in de stamppotten verwerkt. Hutspot was oranje van kleur. Boerenkoolstamppot ("Greunmoos") was don-

kergroen. We moeten dus weer verse Boerenkool gaan kopen of gaan kweken en dan zelf het blad van de nerven afhalen!

In de avond en nacht is er een stormachtige wind, zodat het blad van de bomen gaat.

Vrijdag 29 november. Tussen Bemelen en Eijsden zijn er overal waar bossen zijn, Kleine wintervlinders in de koplampen van de auto te zien.

Zaterdag 30 november. Presentatie van de Plesiosaurus-wervel in Maastricht. Er wordt wat meer bekend gemaakt over de vondst. Het betreft een staartwervel van een robuust type Plesiosaurus. Deze zeehagedis werd ongeveer 6m lang en dit type is tot nu toe voornamelijk in Noord en Zuid-Amerika gevonden. De resten uit Sibbe zijn mogelijk afkomstig van een afgedwaald exemplaar, dat -dood of levend- in onze Krijtzee is beland.

Bezoek aan het Centraal Museum in Utrecht. Er zijn werken te zien van geweldige lichtschilders uit de Gouden Eeuw, als Van Honthorst, Van Baburen en Ter Brugghen. Op de oude schilderijen zijn ook zaken te zien die nu verdwenen zijn, of waarvan we nog maar een beetje weet hebben. Jan Both schilderde rond 1645 een tafereel met daarin een ossenwagen. Het woord "os" kennen we nog wel, maar de os is vrijwel uit Nederland verdwenen. Oudere Eijsdenaren kennen nog wel de uitdrukking: "de bis mich "nnen uum". Dat de aangesprokene daarmee voor een os werd uitgemaakt zal hem niet altijd hebben kunnen deren. Hij wist in ieder geval dat hij een volgende keer beter moest opletten.

Ook is er in het museum een schip te zien dat in 1930 in Utrecht is opgegraven. Het schip had een dikke uitgeholde Eik als bodem. Uit onderzoek van het hout is gebleken, dat het schip rond het jaar 1000 gebouwd moet zijn. Het schip was bijna 18m lang en bijna 4m breed en het had een laadvermogen van 13 ton. De diepgang was 70cm, indien het volgeladen was. Er kon mee worden gevaren op de Rijn en Vecht. Je kunt je voorstellen dat er zo vroeger ook op de Maas scheepvaart mogelijk was. Gelukkig is de Maas tussen Heugem en Lixhe nooit een moderne scheepvaartroute geworden.

Zondag 1 december. Bezoek aan de Maasduinen bij Afferden. Deze duinen van zand met een hoogte van soms wel 25m, zijn tijdens de IJstijd opgeworpen door de wind. Ze zijn begroeid met heide en bos en hebben natuurwaarden. Kraanvogels rusten er soms uit tijdens de trek. In de zomer wil ik er graag een keer terug om Gladde Slangen, Zandhagedissen en Heideblauwtjes te zien. Misschien ook nog wel een zeldzame Knoflookpad op Landgoed Bleijenbeek!

Jacques Piters

Waarnemingen digitaal melden

Heb je je wel eens afgevraagd waarom er voor sommige waarnemingen een "@" staat in plaats van een "•"? De waarnemingen met een "@" worden via

mail gemeld bij de redactie. Op de homepage van de IVN-website staat een knop waarmee snel en nauwkeurig waarnemingen gemeld kunnen worden bij de redactie. Ik zou zeggen: hebt wat bijzonders gezien, gebruik dan die functie (<https://www.ivn.nl/afdeling/eijsden/waarnemingen>).

PDB

VERSLAG NATUURWERKDAG 2 NOVEMBER 2019

*Denk verder, doe GROEN
Nooit te oud of te jong
Om iets voor de natuur te doen*

Beste IVN'ers + actieve natuurliefhebbers,

Hartelijk dank voor jullie deelname aan de Natuurwerkdag 2 november in het natuurgebied De Waardhoff Mesch.

Fijn dat jullie er (weer) waren om te helpen bij het handhaven en ontwikkelen van de natuur dicht bij huis in Mesch.

Er waren in totaal 21 deelnemers aanwezig waarvan de meesten al voor de 2^e tot 4^e keer:

De sfeervolle fotoreportage van deze dag is gemaakt door Paul Rutten uit Eijsden. Zie voor de foto's + video de website

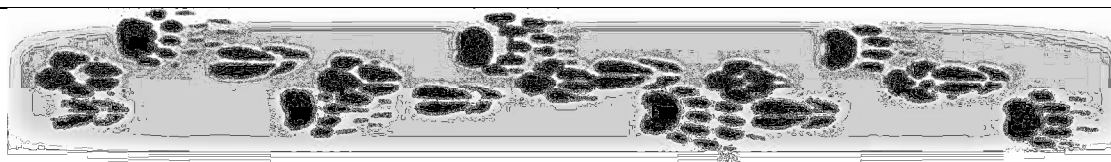
<https://www.waardhoff.nl/fotos/natuurwerkdag-2-november-2019/>

<https://www.waardhoff.nl/fotos/natuurwerkdag-2-november-2019-video/>

Het was die zaterdag toch nog goed weer om buiten te werken in de natuur. Bewolkte lucht maar het is wél de hele dag droog gebleven. We hadden geluk want de dagen ervoor had het flink geregend. Dus alle complimenten voor de doorzetters én optimisten die het risico namen om toch te komen.

Voor alle zekerheid hadden wij een droge lunchplek georganiseerd in de garage van onze woning. Vrijdagavond probeerde ik met een e-mail de deelnemers hierover nog te bereiken. En bij de hoofdentree had ik ook nog een briefje + routekaart aangebracht naar onze woning. Iedereen kwam tenslotte uit bij onze woning via een onverharde holle weg met mooie vergezichten op de Belgische voerstreek, enkele na een telefoontje. Adri verzorgde de koffie + lunch met pompoensoep + broodjes. De deelnemers vonden deze lunchlocatie erg gezellig, dus wellicht ook een idee voor volgend jaar.

Om 9.15 uur konden wij (weer) kennismaken met elkaar en werd gestart met een kop warme koffie + ontbijtkoek. De tractor met aanhangwagen (en gereedschap) stond al gereed, alleen wilde de tractor niet starten. Lege accu. Om 10 uur arriveerde Edo met een nieuwe accu en dus kon de tractor vertrekken. Inmiddels was door mij uitleg gegeven over de uit te voeren klussen en werden er "teams" gevormd:

Team 1: Aanplant 7 bomen door 3 man, het zware werk voor de plantexperts.

Team 2: Uitspreiden hooi van bloemrijk grasland.

Team 3: Stutten van 4 pruimenbomen, maken plantgaten, plaatsen 3 boompalen.

Team 4: Snoeien opschot fruitbomen + vrijmaken besstruiken door 4 man.

Team 5: Aanplant 100 struiken (bosplantsoen) door 5 man.

Team 6: Maaien + opruimen sleedoornstruiken bij het "Alpenweitje".

Opm: met "man" wordt een vrouw of een man bedoeld, dus in deze tekst gender-neutraal.

Samen hebben wij de geplande natuuractiviteiten op deze ochtend kunnen realiseren. Een geweldig resultaat. Allen bedankt en kom zelf vaak kijken hoe de bloemen, planten en bomen het doen in De Waardhoff.

In juni zijn er kersen, in juli pruimen en in september appels (en peren), om te eten en te plukken, dus.....

Was het leuk en gezellig om samen te werken in de natuur?

Noteer dan alvast de volgende Natuurwerkdagen voor 2020 in je agenda:

14 maart (9-13 uur) en 7 november (9-13 uur)

Kijk ook op de website www.waardhoff.nl voor méér informatie over het Landgoed De Waardhoff.

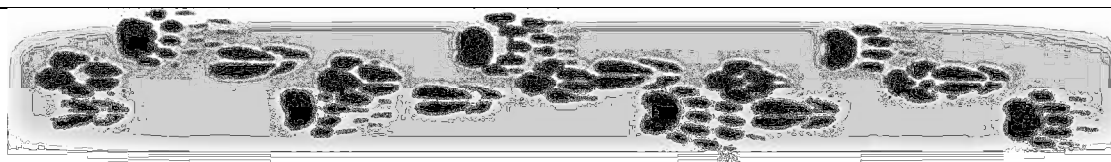
Met vriendelijke groet, Johan + Adri Stoffer

DE KEZÈT

Jedere mörge vilt ze oppe mat
 Allein op zondig leet ze dat
 Bèste es eejste opgestange
 Dan kenste ze et eejste vange
 En begint me voliever te leaze in et
 eejste sjtök
 Pap, gaef mich et sjportblaad ens trök
 Soms lees me ze op et huuske of auch
 waal ens in bed
 Ger sijnap et al, et geit euver de kezèt
 's Morges leaze, wae is gesjtörve
 En wae gèt haet geörve
 Waat kriege veer veur ei waer
 Auch et nuuts oet eige sjtrek leus me
 gaer
 De sjportkezèt dan op maondigmörige
 Haet Fortuna weijer zörge?
 Of sjteit Quick baovenaar?
 En wie geit et in Schaesberg oppe baan?
 Wao sjteit get te gebeure?
 De kezèt leet uch alle heure
 Sjöttefees of concoer van de hermenie
 Of zoa me rein gekkerie
 En dan al die advertenties
 Wae haet da liegste pries
 Dan houe veer niet langer te loupe
 Veer weite wae, waat haet te verkoupe
 Alles wurd dich aangepreze

Op alles wurste in de kezèt geweze
 Van plenk, hooser en gronjd
 Tot pölle, kauwver en eine jonge honjd
 Meh, waat laes ich hiej?
 Heurt dat auch al debiej?
 Verwënne door Belinda, Sonja of Greit
 Waat kosdich dat waal niet?
 De kezèt is veur jonk en auwt
 Et ein berich reig dich op, et anger
 leet dich kauwt
 Suske en Wiske, den Uul en van Ag
 En waat Pelleboer veur ein waer haet
 gebracht
 Dit alle vènjdt geer toes in de gank
 Auch al wurd me bieje et laeze waal ens
 krank
 Meh, es me al mòt heure van de kezèt oet
 de sjtraot
 Hòbste et soms auch te kaod
 Waat brazelt mich die Lies drop los
 Jao luuj, dan beste gans de klos
 Kezètte zeet geer oet Haelder of
 Mestreich
 Ich weit, dat geer mich beleig
 Of et noe de Limburger of et Dagblaad is
 Ich weit, dat ich dich neit gaer mis.

Peter Camps, Kal euver vanal

HET BESTUUR

Voorzitter: Vacature
Penningmeester: Vacature

Secretaris: Jacques Piters
Vogelzang 15
6245 BS Eijsden

✉ jacques_piters@hotmail.com
tel. 06 445 91 557

Lid: Harry Fekkers
Sint Jozefstraat 31
6245 LK Oost-Maarland

Vicevoorzitter Maarten v.d. Sande
Jekerstraat 7-A02
6211 NR Maastricht

✉ vdsandebraken@ziggo.nl
tel. 043 409 48 61

Lid Peter De Bie
Beezepool 48
6245 JK Eijsden

✉ de.wissel.ivn-eijsden@home.nl
tel. 043 409 46 77

Verenigingslokaal: "De Dassenburcht"
Kampweg 45
6247 AR Gronsveld

Werkgroepcoördinatoren/Contactpersonen:

Daslicht	Jean Creuwels	043 361 61 95
Lezingen	Bestuur	06 445 91 557
Vogels	Philippe Meijer	043 457 23 70
Wandelingen	vacature	
Korte wandelingen	An van Santen	043 409 46 72
Flora groep	Tineke de Jong	043 352 11 09
Gebouw	vacature	
Redactie Mededelingenblad	Peter De Bie	043 409 46 77

Kosten Lidmaatschap € 11,50 per persoon per jaar

Betalingen t.n.v. IVN-Eijsden:

Giro rekening: NL05 INGB 0000 927056 Onder vermelding van reden betaling.

Website: www.ivn.nl/afdeling/eijsden

Disclaimer:

De redactie wijst er nadrukkelijk op dat zij niet aansprakelijk is voor inhoud of strekking van niet-redactionele bijdragen. Met toezending van een artikel draagt de auteur uitdrukkelijk de rechten over aan de redactie. Indien nodig kan door redigeren de toegezonden bijdrage –bij voorkeur i.o.m. de auteur– worden aangepast c.q. ingekort. De redactie behoudt zich uitdrukkelijk het recht voor om artikelen zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Verschijningsdata en sluitingstermijn:

Verschijningsdata zijn:

half maart, half juni, half sept. en half dec.

De inzendtermijn voor kopij sluit op resp.

5 maart, 5 juni, 5 september en 5 december.

Kopij bij voorkeur aanleveren per e-mail:

de.wissel.ivn-eijsden@home.nl.